

O nazivu i položaju neprofitnih medija – kratka analiza

(rujan 2023.)

U literaturi i pravnim aktima nalazimo širok spektar naziva za neprofitne medije, od kojih su najučestaliji “mediji zajednice” (građana, specifičnih društvenih skupina, manjina i sl.) te “mediji trećeg sektora” (civilnog sektora jer su im nakladnici uglavnom organizacije civilnog društva). Pod tipologijom neprofitnih medija tako nailazimo na specijalizirane medije, taktičke medije, informativne medije, medije zajednice, alternativne medije, medije civilnog društva, građanske medije, *guerilla* medije i tako dalje.

Prema članku 55. Zakona o elektroničkim medijima (NN 111/21, 114/22), cilj osnivanja i djelovanja neprofitnih medija nije ostvarivanje dobiti, a ako je ostvaruju, smiju je koristiti samo za unapređenje i razvoj vlastite djelatnosti. Interes neprofitnih medija smješten je u zajednicu i zadovoljavanje javnog interesa. Neprofitni mediji doprinose razvoju internog pluralizma medijskog sustava, poticanju društvene uključenosti, kritičkog mišljenja i medijske pismenosti te obrazovanju medijskih radnika i radnica. S obzirom na to da u svom radu nisu motivirani ostvarivanjem profita, neprofitni mediji često su jedini izvor informiranja o područjima od javnog interesa poput nezavisne kulture, radnih prava, okolišne održivosti i sl.

Posebna uloga koju neprofitni mediji imaju prepoznata je i u međunarodnim dokumentima Vijeća Europe¹, Europskog Parlamenta², i UNESCO-a³. Unatoč tome, Hrvatska nije stvorila stabilno i predvidivo okruženje za razvoj neprofitnih medija.

Jasno definiran pravni položaj medija koji čine tzv. treći medijski sektor često se prepoznaje kao faktor uspješnosti učinkovitih javnih politika. Njihov položaj, međutim, ne može se jasno definirati bez prethodnog usvajanja jasne terminologije. Hrvatski pravni okvir, naime, ne poznaje “neprofitne medije”, “medije trećeg sektora” ni “medije zajednice”, već sljedeće tri kategorije medija: i) *radijski i televizijski nakladnici sa lokalnim i regionalnim koncesijama*⁴, ii) *mediji nacionalnih manjina*⁵, iii) *neprofitni pružatelji medijskih usluga*⁶.

¹ Council of Europe (2007) Recommendation CM/Rec (2007)2 of the Committee of Ministers to member states on media pluralism and diversity of media content

https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d6be3

Council of Europe (2009) Declaration of the Committee of Ministers on the role of community media in promoting social cohesion and intercultural dialogue

https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d1bd1

² European Parliament (2008) European Parliament resolution of 25 September 2008 on Community Media in Europe https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-6-2008-0456_EN.html

³ UNESCO (2017) Defining Community Broadcasting. Community Media Sustainability Policy Series

<https://en.unesco.org/community-media-sustainability/policy-series/defining>

⁴ Zakona o koncesijama (NN 107/20), Zakona o elektroničkim medijima (NN 111/21, 114/22), Pravilnik o sadržaju i postupku raspisivanja obavijesti o namjeri davanja koncesija za obavljanje djelatnosti pružanja medijskih usluga televizije i radija (NN 118/22):

⁵ Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina (NN 155/02, 47/10, 80/10, 93/11)

⁶ Zakon o elektroničkim medijima (NN 111/21, 114/22), Zakon o financijskom poslovanju i računovodstvu neprofitnih organizacija (NN 121/2014, 114/22)

U međunarodnim definicijama “medija zajednice”, što je termin koji se posljednjih godina uvodi u prostor rasprave o hrvatskim medijskim politikama, ključni je element neprofitnost njihova djelovanja. Samim time, međunarodnim definicijama “medija zajednice” je najbliža kategorija neprofitnih pružatelja medijskih usluga, odnosno medija čiji su nakladnici neprofitne organizacije. U kategoriju neprofitnih medija spadaju i mediji nacionalnih manjina, jer su izdavači mahom udruge nacionalnih manjina.

Predlažemo stoga uvrštavanje neprofitnih medija kao zasebne kategorije medija u sve relevantne strateške, operativne i programske dokumente, kroz uporabu pravne kategorije **neprofitnih pružatelja medijskih usluga**, kojom su obuhvaćeni i mediji nacionalnih manjina. Smatramo da Republika Hrvatska treba jasno definirati neprofitne medije te kreirati sustav javnih politika koji će doprinijeti njihovoj održivosti.

Zaključno, predlažemo da se u idućim izmjenama zakona koji uređuju područje elektroničkih medija i rada HRT-a uvede **obveza prijenosa (tzv. must-carry) sadržaja neprofitnih medija**. Navedena obveza bi se uvela za HRT i pay-TV operatere, čime bi se snažno doprinijelo povećanju vidljivosti neprofitne audiovizualne produkcije. Javni radiotelevizijski sustav i pay-TV operateri time bi dobili pristup kvalitetnom sadržaju koji obrađuje zanemarene teme od javnog interesa, s naglaskom na priloge fokusirane na zbivanja i probleme građana izvan najvećih gradova, a koji su u vodećim medijima uglavnom nedovoljno zastupljeni. Takva mjera rezultirala bi povećanim dosegom i utjecajem za audiovizualni sadržaj koji proizvode neprofitni mediji, što bi predstavljalo važan korak prema kreiranju uvjeta za trajnu održivost rada neprofitnih proizvođača audiovizualnog medijskog sadržaja.

Ovu analizu kreirala je neformalna inicijativa Neprofitni mediji pokrenuta u okviru projekta FUNDME. Inicijativa okuplja neprofitne medije koji žele aktivno doprinijeti izgradnji stabilnog i predvidivog okružja za održiv razvoj neprofitnog medijskog sektora.

Projekt „FUNDME - Formalno udruživanje neprofitnih digitalnih medija “ podržan je kroz Fond za aktivno građanstvo, sredstvima Islanda, Lihtenštajna i Norveške u okviru EGP grantova.

Kreiranje ove analize omogućeno je financijskom podrškom Islanda, Lihtenštajna i Norveške u okviru EGP grantova. Sadržaj ove analize isključiva je odgovornost udruge Lupiga i ne odražava nužno stavove država donatorica i Upravitelja Fonda.